

Jak dobré jsou naše znalosti

o výskytu ptáků a dalších organismů v ČR

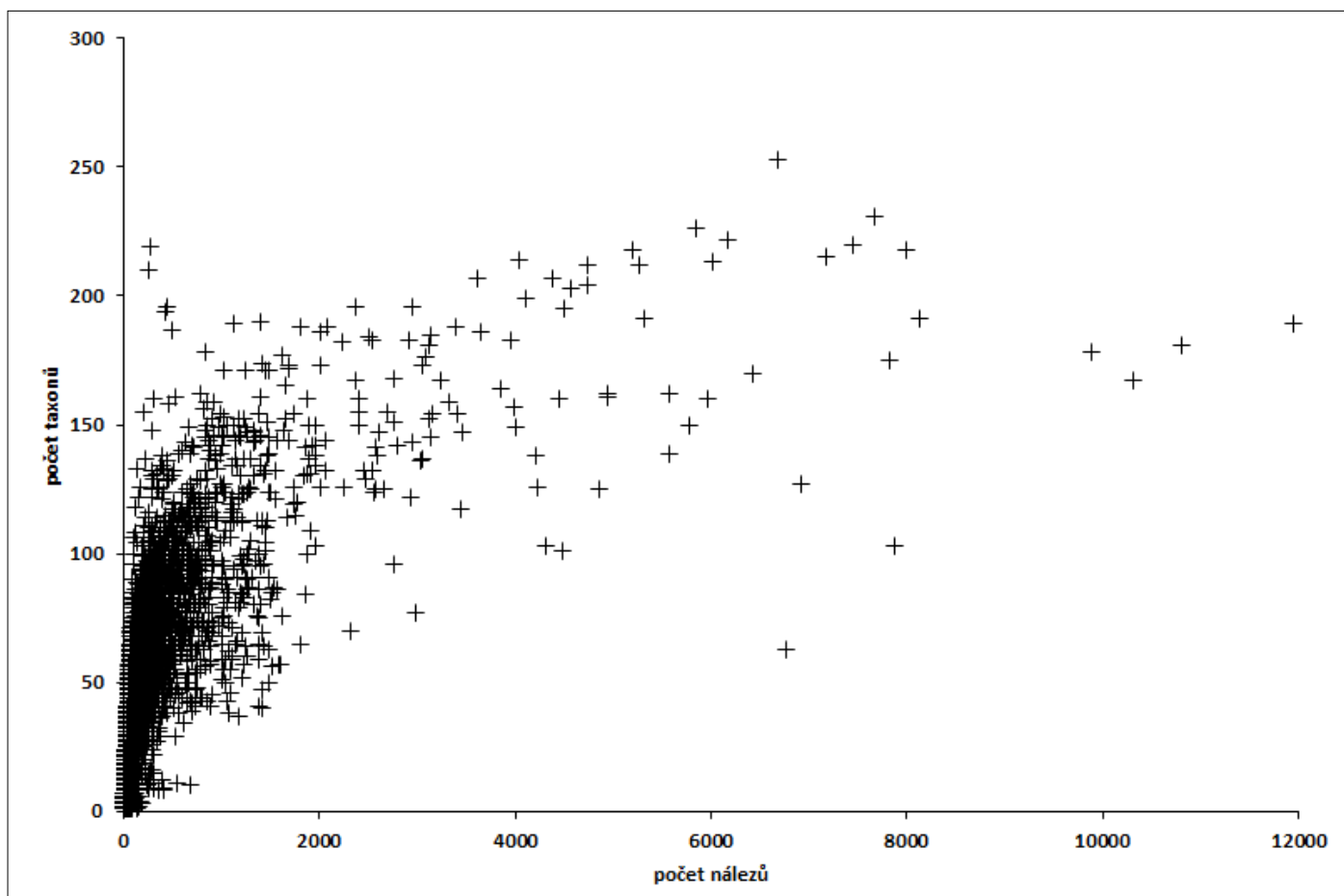
PŘI POHLEDU Z JEMNÉ GEOGRAFICKÉ ŠKÁLY?

Při pohledu na velké a stále narůstající množství údajů obsažených v databázích pozorování ptáků se může zdát, že území naší republiky je prozkoumáno poměrně důkladně. Vždyť třeba v Nálezové databázi ochrany přírody (NDOP) spravované Agenturou ochrany přírody a krajiny ČR (AOPK), která obsahuje i data z dalších zdrojů (včetně Avif, eBird, Biolib a dalších) jsou z téměř 25 milionů záznamů ptáci zastoupeni zhruba 3,4 miliony záznamů. V letech 2014–2017 navíc probíhalo mapování hnízdního rozšíření ptáků ČR, takže by mělo být promapované skoro celé území státu. Při bližším pohledu ale zjišťujeme, že rozložení tohoto obrovského množství záznamů (zcela logicky) není rovnoměrné a vedle lokalit s až desítkami tisíc záznamů jsou oblasti, kde se počet záznamů rovná nule. Těch druhých navíc není vůbec málo. Při provedené analýze jsme rozdělili území ČR sítí 1×1 km (na území státu zasahuje 80 151 čtverců) a omezili výběr dat na údaje přesně lokalizované (tj. zadané bodem, nebo polygonem o men-

ších rozměrech, který se tak z většiny překrývá jen s jedním čtvercem – údaje se zákresem například na úroveň katastru obce, nebo mapovací pole 2. řádu do analýzy nevstupují*). Analýza byla provedena s daty vloženými k poslednímu dni ledna 2019. Omezení se na poměrně přesně lokalizované zákresy má svoji logiku. Je to důležité nejen pro studium ekologie a biologie konkrétních druhů, ale hlavně z důvodu jejich ochrany (hádejte se například s developerem, že vybraný chráněný druh, jehož výskyt je zakreslen v databázi polygonem o rozměrech několika km², se vyskytoval zrovna na konkrétní malé lokalitě, která je ohrožena stavbou a nikoli jinde).

Zjistili jsme, že na území ČR se nachází celkem 24 602 úplně prázdných čtverců, tj. takových, kde nemáme žádný přesně lokalizovaný údaj o výskytu ptáků, dále pak 22 019 čtverců s méně než 5 nálezy a 8 623 čtverců s méně než 10 nálezy. Deset a více nálezů je tedy v 24 907 čtvercích, 100 a více nálezů bylo zadáno pouze

Ve čtvercích o rozměrech 1×1 km, kde je vyšší počet zadaných nálezů (pozorování) máme zároveň většinou i více zjištěných druhů. Dá se tedy říci, že počet zjištěných druhů na daném území zhruba odpovídá vynaloženému úsilí při pozorování v terénu.

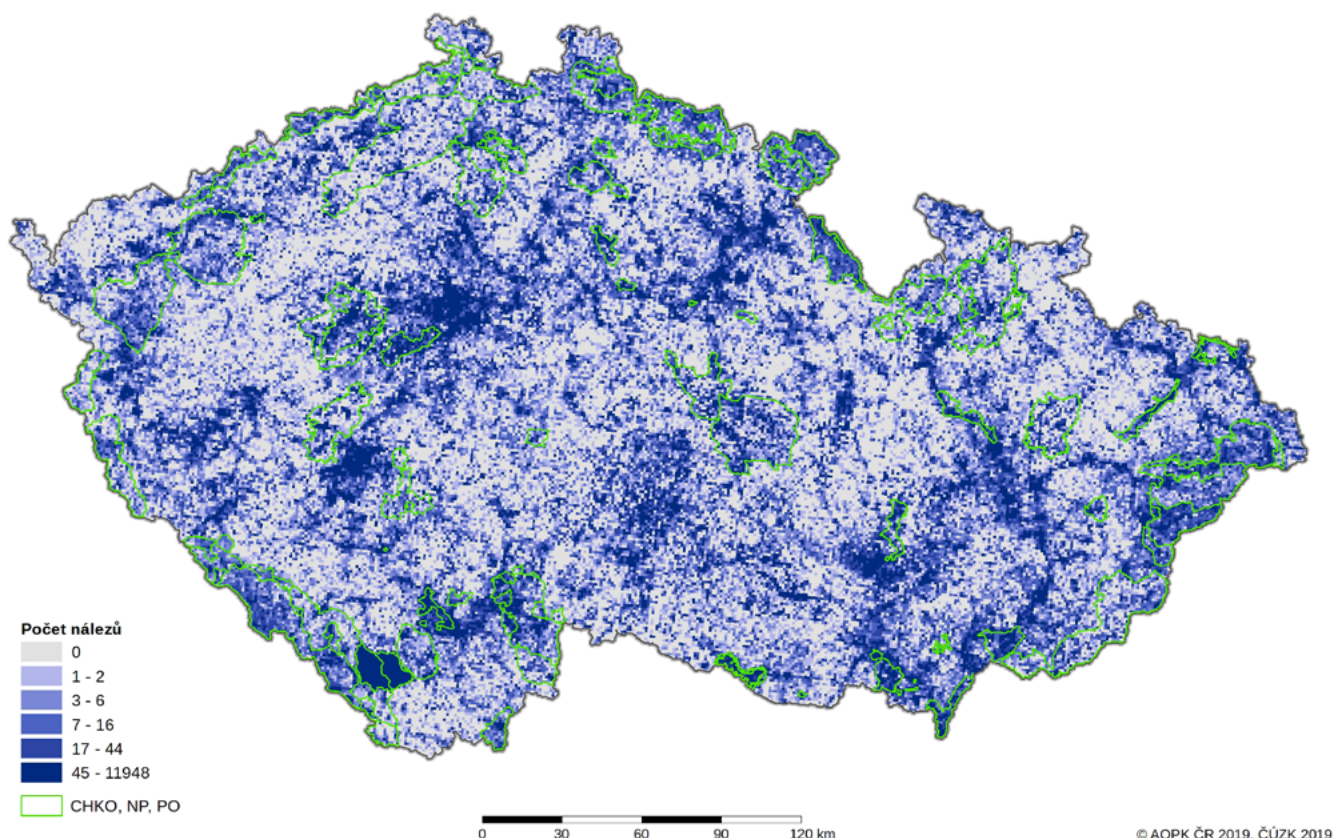
ze 4 374 čtverců. Žebříčku pak vévodí 3 čtverce s více než 10 tisíci nálezy (rybník Slatina u Prahy, Vrbenské rybníky u Českých Budějovic a Vltava v Praze Troji). Co se týče počtu zjištěných druhů, tak s nulovou hodnotou zůstává logicky stejné množství čtverců, jako v případě počtu nálezů, do 5 druhů bylo zjištěno v 25 306 čtvercích, od 5 do 10 druhů v 9 050 čtvercích, mezi 10 a 50 druhy v 17 950 čtvercích. Více než 99 druhů (resp. 100 druhů a více) bylo zjištěno ve 450 čtvercích, přičemž nevyšší počet, 253 druhů, byl zaznamenán ze čtverce, který se překrývá s NPR Bohdanečský rybník. Druhé místo v této kategorii patří jednomu z čtverců překrývajících se s VD Rozkoš a na třetím místě je čtverec, zasahující většinou své plochy do NPR Žehuňský rybník. Z mapek rozložení obou sledovaných hodnot navíc běžným pohledem

zhruba vychází, že čím větší bylo v jednotlivých čtvercích vynaložené úsilí (tj. počet záznamů), tím více zde bylo zaznamenáno druhů (viz také graf).

Z uvedených čísel je patrné, že v rámci území našeho státu je mnoho míst (různé velikosti od osamocených čtverců o ploše 1 km², po rozlohu nižších desítek km²), kde nemáme žádné přesně lokalizované údaje o výskytu ptáků. Naopak je vidět, která místa jsou mezi ornitology oblíbená, popř. kde působí aktivní skupiny i jednotlivci.

Do podobné a i často mnohem horší situace jako u ptáků se dostáváme také u dalších skupin organismů (rostliny, houby, jednotlivé skupiny bezobratlých). Přitom je jasné, že v každém

POČET NÁLEZŮ PTÁKŮ V SÍTI 1X1 KM

čtverci minimálně pár druhů žije. Je-li stejná analýza jako u ptáků aplikována na všechny druhy organismů zjistíme, že zcela bez údajů (tzv. bílé místo) bylo na konci ledna 2019 celkem 1 629 čtverců, s deseti a méně zjištěnými druhy organismů (tzv. šedé místo) je dalších 7 526 čtverců. S cílem zaplnit tato bílá a šedá místa přichází projekt pro veřejnost s názvem „Bílá místa biodiverzity“ (bilamista.nature.cz) organizovaný Agenturou ochrany přírody a krajiny ČR. Každý zájemce o přírodu (který bezpečně pozná nějaký druh živočicha, rostliny, nebo houby – pozor na podobné a příbuzné druhy) tak může pomoci s jejich zaplněním. K tomu slouží mobilní aplikace, nebo i webové rozhraní BioLog (biolog.nature.cz). V náhodně vylosovaných čtvercích navíc na mapovatele čekají drobné odměny. Bílé místo lze samozřejmě zaplnit i pomocí zadávání do dalších databází, které se do NDOP přepisují, nicméně pak mapovatel přichází o možnost získání odměny.

** Při posledním mapování hnízdního rozšíření ptáků bylo provedeno několik tisíc tzv. hodinových sčítání. Vzhledem k metodice sběru, kdy se ptáci zaznamenávají během chůze po linii dlouhé několik km a nemožnosti tuto linii zakreslit v modulu určeném k ukládání dat byla tato po převedení do NDOP zakreslena plošným zákresem (polygonem) o ploše pole 2. řádu (tj. 1/16 standardního mapovacího pole). Tyto údaje tak ze své podstaty (velké prozkoumané území a tudíž ne zcela přesná lokalizace zdaleka přesahující požadovanou hodnotu 1 km²) do analýzy nevstupují. Neznamená to, že by tato data byla v něčem horší, naopak mají obrovskou a dosud jen málo využitou vypovídací hodnotu, kterou si ne každý uvědomuje, nicméně se zkrátka nehodí (stejně jako každý typ dat) úplně ke všem myslitelným účelům.*

Jan Havlíček a Mária Mája Bardyová
AOPK ČR

